

'Een beetje glamour, dat streelt'

Chris Nietvelt, gevierd actrice van Toneelgroep Amsterdam, heeft onvoorzien succes in Duitsland. Haar hoofdrol in 'Die Kameliendame' – een Duitse tekst, voor een Duits publiek – levert haar open doekjes op in Hamburg. 'Je wordt behoorlijk in de watten gelegd, in Duitsland.'

Door Hein Janssen

Om zeven uur 's ochtends is de actrice Chris Nietvelt thuis in Haarlem opgestaan om samen met haar man en twee kinderen te ontbijten en daarna haar dochtertje naar school te brengen. Vervolgens heeft ze haar rolkoffertje gepakt, is naar Schiphol gereisd en heeft de vlucht van 12.40 uur naar Hamburg genomen. Tijdens de reis heeft ze nog maar eens de tekst van haar rol doorgenomen – tot aan het derde bedrijf, de rest heeft ze diezelfde middag in haar hotel herlezen. Om klokslag acht uur, diezelfde avond, begint Chris Nietvelt in het Deutsches Schauspielhaus Hamburg aan de voorstelling *Die Kameliendame*, de Duitse titel van het beroemde Franse toneelstuk *La Dame aux camélias* van Alexandre Dumas fils.

Dat een Vlaams-Nederlandse actrice op een van de grote Duitse podia een belangrijke hoofdrol speelt, is bijzonder. Temeer daar Nietvelt ook nog steeds te zien is in *Elementarteilchen* (naar Houellebecq) bij de Münchner Kammerpiele, een voorstelling van Johan Simons uit 2004 die nog steeds op het repertoire staat. Zo pendelt ze de komende maanden op een neer tussen haar standplaats Amsterdam, waar ze in dienst is bij Toneelgroep Amsterdam, Hamburg en München.

Tussen Nietvelt en Duitsland is de laatste jaren een hechte band ontstaan. Regisseur Johan Simons vroeg haar in 2003 voor *Sentimenti*, een muziektheaterproductie ge-

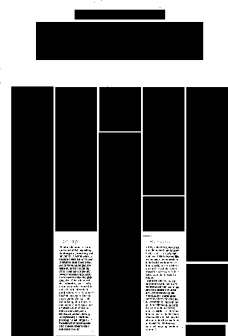
baseerd op liefdesaria's van Verdi die hij maakte voor de *RuhrTriennale*, een prestigieus theaterfestival in het Ruhrgebied. Nietvelt viel daarin op doordat ze in perfect Duits een fenomenale rol van zowel een vrouw van 35 als een stokoude, rochelende bejaarde speelde. Sindsdien was ze in Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland te zien in voorstellingen als *Fort Europa* (Wenen), *Elementarteilchen* (Zürich en München) en nu dan in *Die Kameliendame* (Hamburg). In regie van Ivo van Hove, die eerder in Hamburg *Faces* van John Cassavetes en *Der Geizige* (De Vrek) van Molière regisseerde, en al doende gestaag aan een carrière in Duitsland werkt.

Dat Duitstalige intendanten en theatermakers als Christoph Marthaler, Frank Baumbauer en Friedrich Schirmer haar als een groot actrice bestempelen, streelt haar met mate. 'Misschien is het wel bijzonder ja, dat een Nederlandstalige actrice regelmatig in Duitsland werkt, maar het is ook relatief. Als ik hier een jaar niet zou spelen, zijn ze me zo weer vergeten – zo vluchtig is dit vak. Maar ik ben wel heel blij hier te kunnen werken. Het maakt mijn wereld groter, ik krijg de kans met allerlei Duitse, talentvolle acteurs samen te werken.'

Van Hove regisseerde *De dame met de camelia's* voor eerst in 2000 bij het Zuidelijk Toneel in Eindhoven, en in Nietvelt vond hij destijds zijn ideale hoofdrolvertolker. Het stuk van Alexandre Dumas uit 1848 werd vooral beroemd door de vertolking van legendarische actrices als Sarah Bernhardt en Ele-

onora Duse en diende als libretto voor Verdi's opera *La Traviata*. Het melodrama over de teloegang van de courtesane Marguerite Gautier werd door het duo Van Hove/Nietvelt ontdaan van zijn gedateerdheid en sentiment. Het werd een hevig gestileerd, esthetisch portret van een vrouw die gedoemd is te falen in de liefde, omdat haar omgeving haar niet accepteert. De dood komt voor haar als een verlossing. 'Ik heb geen pijn meer. Het is alsof het leven in mij terugkeert. Ik voel een welbehagen dat ik nog nooit gevoeld heb. Maar ik ga leven! O! Wat voel ik me goed', zegt ze aan het eind als ze aan de tering bezwijkt.

Nietvelt: 'Ja, ik heb deze Marguerite Gautier intussen goed leren kennen, en ik hou van dit personage, ondanks de gebreken die ze vertoont. Ze is zelfdestructief, loopt met open ogen haar ongeluk tegemoet – en dat zijn nu eenmaal de interessantste vrouwen om te spelen. Op de toneelschool zei mijn docente Dora van der Groen al: als je huis-, tuin- en keukene-

lende wil horen, ga dan maar een middagje in de tram zitten. Het theater is er voor de verheving van dat alledaagse.'

De reacties bij de première van *Die Kameliendame* op 11 januari waren zeer gemengd. Voor Van Hove en zijn artistieke team was er zelfs enig boegeroep, maar de spelers werden alom geprezen. Ook de kritieken in de kranten spreken elkaar behoorlijk tegen. Niet iedereen waardeert het rigide concept van Van Hove, de kille vormgeving en de muziekscore. De rolopvatting van Chris Nietvelt, die met haar 45 jaar bepaald niet een jonge courtesane is, wordt over het algemeen zeer positief besproken. *Die Welt* roemt haar vanwege haar leeftijdloosheid - de krant schrijft dat ze over dertig jaar de rol nog steeds kan spelen.

Heute: *Die Kameliendame* - 20 Uhr staat er op de lichtkrant van het monumentale Schauspielhaus, recht tegenover het Hauptbahnhof van Hamburg. De grote zaal (met zijn 1200 zitplaatsen de grootste schouwburg van Duitsland) is tot en met het plafond uitbundig gedecoreerd in goudbrokaat, roomwit en rood. Nietvelt maakt vanaf haar eerste opkomst tot aan de even aangrijpende als heftige sterfscène diepe indruk. In sommige scènes is ze bijna meer performer dan actrice. Het kenmerkt haar grensverleggende vorm van acteren: vanuit een bijna stilstand ineens in een heftige emotie schieten. Aan het slot is er een lang applaus voor de spelers, en Nietvelt geniet.

'Het theaterklimaat is hier beter dan in Nederland', zegt ze na afloop in het theatercafé bij een glaasje sekt. 'Theater wordt hier nog als bijzonder beschouwd, het geeft een beetje glitter en glamour aan het acteursbestaan, en dat streeft je ego. Je wordt hier ook behoorlijk in de watten gelegd. Toen ik in München begon, was ik vertederd toen ik daar mijn eigen kamerjas en slofjes kreeg, met daarin mijn naam geborduurd. Het publiek is ook beter voorbereid, heeft het stuk vooraf vaak gelezen. In München kun je bij de bakker komen en dan blijkt dat hij de voorstelling heeft gezien; dat is mij in Amsterdam nog nooit overkomen.'

Bij het Schauspielhaus Hamburg werken 350 mensen. Zo is er een aparte *Damen-Schneiderei* en een *Herrn-Schneiderei* - aparte kostuumateliers voor vrouwen en mannen. Nietvelt heeft er een eigen kleedster. Dat zij hier ineens, als buitenstaander uit Amster-

dam, is geparachuteerd als hoofdrolspeelster, heeft bij haar Duitse collega's geen kwaad bloed gezet. Ze hebben haar allerhartelijkst ontvangen. 'Maar niemand zal natuurlijk het achterste van zijn tong laten zien. Ik kan me best voorstellen dat er actrices van het Schauspielhaus zijn die denken: ja, dat kan ik ook. En terecht. Maar Ivo wilde dit per se met mij doen, omdat onze samenwerking al zo vanzelfsprekend is en we hier maar een korte repetitieperiode hadden. Op de eerste lezing heeft intendant Friedrich Schirmer mij getraakteerd op een lofrede, waarbij ik op een gegeven moment dacht: nu moet u stoppen. Dat werd bijna gênant, hoe goed bedoeld ook, en ik was toch al bloednerveus op zo'n eerste dag.'

Nietvelt dwong overigens onmiddellijk respect af door aan de repetities te beginnen met een volledig gekende tekst. Voordat ze naar Hamburg ging, heeft ze thuis zes weken bijna onafgebroken aan die Duitse tekst gewerkt. 'Ik heb na de middelbare school eigenlijk nooit meer wat aan de Duitse taal gedaan, totdat Johan Simons mij vroeg voor *Sentimenti*. En dat ging goed - het aura van Johan straalde natuurlijk ook een beetje op mij af.

'Het klikte ook wel tussen die taal en mij, het Duits heeft veel meer melodie dan het Nederlands. Maar ik voel niet goed aan of het *der*, *dem* of *das* is. Je hebt niet de ruimte om snel een alternatief te zoeken als je even een woord niet meer weet. Bij de beginmonoloog van *Elementarteilchen* ben ik een keer flink de mist in gegaan doordat ik een zinnetje had overgeslagen. Eerst begon ik te haperen, en vervolgens ben ik in een Nederlands soort Duits gaan praten. Ik ben toen gewoon maar opnieuw begonnen.'

Tijdens de repetities in Hamburg in november en december woonde Nietvelt in een appartement in de stad. Haar relatie met Van Hove - de regisseur met wie ze met diverse onderbrekingen al 23 jaar werkt - is normaal gesproken goed. In Hamburg werd het ineens ook onbekommerd, ja zelfs gezellig. Nietvelt: 'Ivo heeft altijd een overvolle agenda en daarom werkt hij zeer efficiënt. Onze gesprekken in Amsterdam hebben altijd een reden, nu hadden we tijd om samen te gaan eten en het een keer niet over theater te hebben. We konden ineens urenlang praten over onze boerenafkomst en over de groentesoep van mijn grootmoeder.'

Het was ook fijn om even uit Nederland weg te zijn - even heel andere collega's te hebben, die weinig van haar weten. 'Het acteurswereldje in Nederland is toch tamelijk klein. We hebben allemaal een mening over elkaar, soms zelfs zonder elkaar te kennen. Over mij doen ook allerlei verhalen de ronde, vaak afkomstig van mensen met wie ik nog nooit heb gewerkt. Ik ben een bitch, ik ben arrogant, ik ben streng, ik ben onmogelijk om mee te werken - dat soort dingen. En het is allemaal niet waar, denk ik.'

Last van heimwee heeft ze niet, daarvoor moet er te hard gewerkt worden. Wel elke avond even met thuis bellen, en in de weekeinden op en neer vliegen. Nederland vaarwel zeggen en een nieuw bestaan in Duitsland opbouwen, dat is vooralsnog een stap te ver. Ze wordt in Duitsland weliswaar steeds bekender, en aanbiedingen zijn er ook (onder meer voor een Duitse *Who's afraid of Virginia Woolf*), maar man en kinderen in Nederland en een vast contract bij Toneelgroep Amsterdam houden haar voorlopig thuis. Eén keer per jaar een productie in Duitsland maken, dat is haar toekomstwens.

'Ja, ik weet het: Johan Simons gaat in 2010 als intendant naar München, dus ik hoop daar af en toe met hem te kunnen werken. Wij zijn nog niet klaar met elkaar. Maar over al dat soort dingen moet ik nog maar eens goed met Ivo praten. Ook hij heeft grote internationale ambities met Toneelgroep Amsterdam. Later dit jaar gaan we naar Wenen en Avignon, en zelfs naar Amerika, wat voor ons acteurs natuurlijk ook interessant is.'

Terwijl de lichtkrant van het Schauspielhaus dooft, en de laatste acteurs via de artiesteningang de schouwburg verlaten, is Hamburg overgeleverd aan de nacht. Chris Nietvelt heeft deze avond ruim twee uur lang het tragische leven van de courtesane Marguerite Gautier verbeeld - een vrouw die zich door mannen laat onderhouden en vernederen, en er aan kapot gaat. Meteen achter die statige schouwburg in de wijk St. Georg, zitten de hoerenkasten, gokhallen en seksbioscopen waar jonge vrouwen op straat zwerven, op zoek naar klandizie. Tussen 1848 en 2008 is in die zin niet veel veranderd. ■

Die Kameliendame door het Schauspielhaus Hamburg; 24 en 26 januari; 5, 7, 16, 17 en 21 februari
www.schauspielhaus.de

IVO VAN HÖVE:

'Friedrich Schirmer, de intendant van het Schauspielhaus Hamburg is al jaren een groot fan van Chris en het was zijn diepste wens haar ooit in zijn theater te laten spelen. Met *Die Kameliendame* gaat die wens nu dan in vervulling. Chris is een actrice die het perfectioneren van zo'n rol als een grote artistieke uitdaging ziet. Tijdens de repetities in Hambrug was ik echt verbouwereerd over het feit dat ze haar tekst tot in de puntjes beheerste. Daarnaast beschikt ze over een bijzondere eigenheid in haar tekstbehandeling. Chris kan van een banaal zinnetje pure poëzie maken, kracht en kleur aan de woorden geven. Het Duitse publiek, dat erg tekstgevoelig is, vindt dat prachtig. Na een lange en moeilijke monoloog tijdens de première kreeg ze zelfs een open doekje.'

JOHAN SIMONS:

'Chris is niet het type actrice dat alleen met haar eigen rol bezig is. Ze is kritisch, maar ook loyaal. Niet die moeilijke vrouw waarvoor sommigen in het vak haar houden. Ze kent daarbij ook een zekere eerbij: ze zal niet rusten voordat ze die zware Duitse tekst tot in de finesses beheerst.

Toen ze in 2001 bij mijn gezelschap kwam, heb ik dat 'schreeuwen' van haar enigszins getemperd en minder het accent gelegd op die emotionele uitbarstingen. Op toneel is ze een specifieke verschijning, met dat lange dunne lijf van haar. Chris is op het podium een heel mooie naaldhak. Ze doet me denken aan een beeldje van Giacometti: zo'n lichaam dat als een rechte lijn naar de hemel reikt. Veel Duitse regisseurs willen graag met haar werken.'

Foto Joost van den Broek / de Volkskrant
